

СПОСОБИ НОМІНАЦІЇ ОСОБИ У ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ДРАМ ХРИСТИЯНСЬКОГО ЦИКЛУ ЛЕСІ УКРАЇНКИ)

У статті розкривається сутність номінації у художньому дискурсі. На основі аналізу трьох типів номінації особи Ісуса Христа – лексичного, синтагматичного та фразового – автор простежує їх структурні особливості. З'ясовується також місце цих номінацій в естетико-концептуальному розв'язанні проблеми християнства Лесею Українкою упродовж написання циклу драматичних поем – у 1901 та 1905 - 1911 рр.

Ключові слова: номінація, дескрипція, структурний тип номінації, лексичні номінації, синтагматичні номінації, фразові номінації.

Номінації особи, або її дескрипції, посідають важливе місце в комунікативному акті, оскільки мова була і залишається передовсім антропоцентричною. Коли йдеться про такий складний вид словесного мистецтва, як художня література, то способи номінації особи тут набувають особливого значення, адже творення словом передбачає вираження думки (покриття мисленого концептуально-естетичного змісту) словесними знаками, що більшою чи меншою мірою зазнають іконізації у процесі постановки художніх образів різного ступеня ієрархії.

У центрі художнього твору – людина. Пізнати її, подати естетично переконливий образ – завдання кожного художника. У драматичних творах характер персонажа розкривається як у самій дії, так і мовно – через діалог (полілог) чи монолог. Тому номінації особи тут помітніші і вагоміші, ніж, скажімо, у творі прозовому. Кожна мова надає драматургові достатній репертуар способів та засобів дескрипції персонажа залежно від конкретного художнього замислу і тих естетичних завдань, які свідомо ставить перед собою митець чи (частіше) які постають перед ним безпосередньо в акті творення. Як указує Н. Д. Арутюнова, «в розряді найменувань особи на одному полюсі зосереджені власні імена, здатні лише ідентифікувати особу референта, на іншому – імена якісні, пристосовані до предикації. Між ними знаходяться інші номінації, у тому числі

імена функціональні, реляційні та okazіональні, придатні до виконання як ідентифікаційної, так і предикатної ролі у висловлюванні» [Арутюнова: 63].

Отже, кожен митець так чи інакше вдається до різних способів номінації зображуваної особи залежно від обдарованості та володіння багатими ресурсами мови, якою він пише. Леся Українка, безперечно, належить до тих діячів української літератури, які не лише блискуче знали рідну мову, але й, написавши твори вершинного рівня світової культури, тим самим об'єктивно творили мову, яку зараз прийнято називати сучасною українською літературною. Тому аналіз використовуваних нею способів номінації особи саме в драматичних поемах, які справедливо належать до найвагоміших здобутків у її творчій спадщині, заслуговує уваги. Об'єктом вивчення ми обрали драми християнського циклу, зокрема способи номінації у них особи Спасителя.

Упродовж усієї літературної діяльності Лесею Українку постійно цікавить історія християнства, часи його нелегкого становлення, цікавить її, зокрема, й особа самого Ісуса Христа. Наслідком цього було створення драматичних поем християнського циклу. Усі драми циклу писалися «не з маху», а з деякими *vollänfige Studien*, як зазначає письменниця в одному з листів до Агатангела Кримського від 9.02.1906 р. [Леся Українка: 154]. Сама Леся Українка пояснює свою зацікавленість історією християнства упертим прагненням самій відчувати «пахощі давніх епох», прочитавши й переплавивши в горнилі свого бачення першоджерела, бо на «чужу інтерпретацію вона не могла і не хотіла покладатись» [Леся Українка: 395]. А. Кримський згадував пізніше: «Я їй цілу бібліотеку послав. Вона всі ці книжки уважно перечитала. Якби який-небудь приват-доцент стільки прочитав, скільки вона! А вона стільки працювала лише для того, щоб написати дві коротесенькі одноактові драми (йдеться про «В катакомбах» та «Адвокат Мартіан» – Л. П.). Без перебільшення можу сказати, що Леся Українка була справжнім ученим, дослідником» [Кримський: 689]. Таким чином, драми християнського циклу постали на основі ґрунтовного вивчення як наукової історичної літератури (монографій, дисертацій), так і передовсім доступних їй першоджерел – документів тієї епохи та історій давніх авторів.

Драми християнського циклу створені в період з 1905 по 1911 рік, хоч перший твір з цієї тематики «Одержима» написаний був ще 1901 року. Отже, 1905 р. – «В катакомбах», 1906–1909 рр. – «Руфін і Прісцілла», 2.02.1909 р. – «На полі крові», 3.06.1909 – «Йоганна, жінка Хусова», 1911 р. – «Адвокат Мартіан».

Леся Українка була переконана, що сучасна їй форма християнства, яка не задовольняла не лише письменницю, а й багатьох прогресивних діячів культури того часу, «є логічним і фатальним наслідком його найпервіснішої форми», перекрученої послідовниками Ісуса Христа в процесі утвердження християнства як релігії, особливо апостолом Павлом [Леся Українка: 155]. Тому вона прагне знайти естетико-концептуальне розв'язання двох базових тем: 1) історія християнства за життя і невдовзі по страті Ісуса Христа; 2) становлення християнства в часи його переслідувань (I–II віки н.е.).

З цього погляду ядро циклу становлять ті твори, у яких Ісус Христос виступає текстовим («Одержима») чи підтекстовим (частіше) персонажем, тобто його постать дається у сприйнятті людей, що його знали («На полі крові», «Йоганна, жінка Хусова»). Твори, у яких йдеться про становлення гнаного й переслідуваного християнства як релігії у часи Римської імперії, можна віднести до периферії циклу за колом порушуваних проблем і мистецького їх розв'язання («В катакомбах», «Руфін і Прісцілла», «Адвокат Мартіан»).

Леся Українка використовує всі можливі способи дескрипції особи, зокрема особи Спасителя. За структурою вони поділяються на лексичні, синтагматичні та фразові.

Лексичні номінації: *учитель, пророк, син, промовець, есей, назорей, тесля, розбійник, злодій, Месія, Христос, Бог, Ісус, Ісус Христос, світло, слово.*

Вони найбільш компактні, однак недостатньо гнучкі, тому що містять мінімум надлишкової інформації. Щоправда, у художньому дискурсі лексичні номінації стають інформативнішими за рахунок текстових нарощень, а також пресупозитивного змісту, якого набуває кожна лексема в будь-якому дискурсі.

Семантично усі лексичні номінації на позначення особи Ісуса Христа можна поділити на 4 групи імен: а) **власні:** *Ісус, Месія-Христос, Бог;* б) **функціональні:** *учитель, тесля, промовець, роз-*

бійник, злодій; в) реляційні: син, есей, назорей; г) okazіональні: світло, слово.

Синтагматичні номінації: *Син Божий, Божий син, янгол Божий, син теслі, назаретський тесля, твій тесля, цар іудейський, Месія ваш, Месія в образі того промовця, християнський Бог, наш (ваш) Бог, святий Бог, цар голоті (голоті всій юдейській), свій син Ісус з Назарета, великий чоловік, рідніший над сим чоловік; той (твій, свій) пророк; мій (твій, свій) учитель; молодий іще і непоганий, проречистий, облесливий пророк; есей чи назорей в одязі білій, з волоссям довгим; світоч моїх очей; рокований на згубу, Господь Христос.*

Це переважно атрибутивні іменникові словосполучення, побудовані за кількома властивими українській мові моделями простого, складного чи комбінованого словосполучення. Розглянемо кожен структурний тип синтагматичних дескрипцій Ісуса Христа окремо.

Прості словосполучення мають таку будову:

іменник із залежним прикметником: *назаретський тесля, великий чоловік, юдейський цар, син Божий;*

іменник із залежним займенником: *той пророк, свій (твій) пророк.*

іменник із залежним іменником: *син теслі, цар голоті, Господь Христос* (апозитивна сполука).

іменник із кількома залежними прикметниками, поєднаними сурядним зв'язком: *молодий (іще) і непоганий, проречистий, облесливий пророк.*

Складні словосполучення. У нашому матеріалі зафіксовано лише одну номінацію цього типу: *Його син Ісус із Назарету.*

Комбіновані словосполучення уживаються частіше: *цар голоті всій юдейській, рідніший над сим чоловік, світоч моїх очей, есей чи назорей в одязі білій, з волоссям довгим* (в останньому словосполучення поєднується підрядний і сурядний зв'язок).

Наведені приклади переконливо засвідчують, що всі синтагматичні номінації порівняно з лексичними є достатньо гнучкими. Крім того, вони містять і поза текстом надлишкову інформацію, внесену у них залежними компонентами: а) узгоджуваними прикметниками емоційно-оцінної семантики: *великий* (чоловік), *проречистий, облесливий* (пророк); або реляційної: *Божий* (син), *юдейський* (цар), *на-*

заретський (тесля); б) прилягаючими іменниками також реляційної семантики: цар *зв'язаний*, син *теслі*. Зауважимо, що при субстантивному вираженні реляційне значення стає виразнішим та інформативно місткішим. До того ж залежний субстантив дозволяє утворити комбіноване словосполучення – досить повну та різноознакову дескрипцію особи: цар голоті *всій юдейській*, назорей в одязі *білій*, з волоссям *довгим*. Номінації такого типу дають можливість зримо уявити особу чи сприйняти її оцінку іншими персонажами, що дуже важливо при сценічному втіленні драматичного твору.

Фразові номінації: Той, хто всіх любив і всіх прощав; Той, про кого за життя так мало дбали; Той, кого я так любила; Той, що ви недавно розп'яли («Одержима»); Такий, як всі; Отой, що ти продав; вкупі з тим пророком, що се його розп'ято («На полі крові»); Той, хто прийняв за всіх нас муки хресні («В катакомбах»); Боже дитятко, що в світ прийшло при співах ангелиних, при яснім промінні зорі нової («Адвокат Мартіан»).

Схема цих номінацій або запозичена Лесею Українкою із євангелічних чи інших давніх текстів, або ж стилізована під них. Структурно фразові дескрипції особи Спасителя є складнопідрядним нерозчленованим реченням займенниково-співвідносного типу (рідше складнопідрядне означальне речення). Переважно це предметно-ототожнювальне складнопідрядне речення: *Той, хто всіх любив і всім прощав; Той, про кого за життя так мало дбали; Той, що недавно розп'яли; Отой, що ти продав; Той, хто прийняв за всіх нас муки хресні*; якісно-ототожнювальне складнопідрядне речення є поодиноким: *Такий, як всі*. Номінації цього типу самі по собі мають максимальний ступінь гнучкості та свободу мовленнєвої реалізації у дискурсі, оскільки вони забезпечують багатоознакову розгорнуту дескрипцію особи, така номінація не потребує текстової деталізації чи доповнення. Однак у випадку найменування особи Спасителя ці дескрипції нерідко мають елемент фразеологізації, тобто це усталені відтворювані вислови. І якщо номінації на зразок «*Той, хто всіх любив і всім прощав*» чи «*Отой, що ти продав*» можна кваліфікувати як фразеологізовані лише структурно, через те що вони стилізовані під євангелічні, то дескрипція «*Той, хто прийняв за всіх нас муки хресні*» – це явна фразема, активно використовувана в конфесійному мовленні. Більший чи менший момент фразеологізації по-

слаблює гнучкість (або й повністю знімає її), однак у художньому дискурсі такі фразові номінації зберігають властиву займенниковому складнопідрядному реченню і реченню загалом свободу мовленнєвої реалізації.

Спеціального зауваження вимагає напівпредикативна конструкція «*Він, зраджений землею й небом*», зафіксована як поодинокка. Семантично це відповідник фразової моделі «*Той, кого зрадили земля і небо*», проте скомпресована до напівпредикативної структури. Така номінація помітно експресивніша, крім того, вона функціонально виправдана: передає крайнє збудження мовця – фанатично закоханої в Ісуса Міріам («Одержима»).

У всіх драмах християнського циклу, як у тих, де Ісус є персонажем (частіше поза- чи підтекстовим), так і в тих, де йдеться про становлення християнства як релігії, у всіх драмах без винятку Леся Українка прагне віднайти, знявши конфесійні кліше, істинне призначення Ісуса-Спасителя, Спаса. Гетеронімінативні дескрипції Ісуса (це ім'я по-гебрейськи Ієгошуа, Єшуа якраз означає «Бог спасе» [Справочник: 40, 472]) – варіантні, структурно різноманітні й семантично глибокі – поряд з іншими мовними засобами рельєфно і промовисто відбивають її болісні роздуми над цією проблемою і проблемою християнства як однієї з форм суспільної свідомості, як однієї з найбільших всесвітніх релігій. За номінаціями Ісуса, використовуваними у різних творах циклу, можна певною мірою судити про різні етапи художнього осмислення християнської проблематики, важливої для Лесиного творчого естетико-філософського бачення, а також простежити логіку і послідовність у художньому втіленні цієї проблематики.

Розглянемо репертуар уживаних у циклі номінацій Ісуса на підтвердження висловленої вище тези. Хоч номінації Ісуса структурно різноманітні й арсенал їх є багатим, але характер розподілу їх у самих текстах має істотні особливості. По-перше, є драматичні поеми, у яких функціонують усі виділені структурні типи номінацій («Одержима», «На полі крові»), і є твори, у яких досить бідний репертуар номінацій – це лексичні Христос, Ісус Христос, Ісус та фразеологізовані синтагматичні Господь Христос, син Божий, Божий син («Адвокат Мартіан», «Руфін і Прісцілла»).

По-друге, використання лексичних номінацій **Месія** та **Учитель** відображає етапи осмислення самою Лесею Українкою і образу Спасителя, і сутності його призначення. **Месія** (давньоєвр. машіах – «помазанику»; Христос – по-грецьки те саме) як пряма номінація персонажа і письменницею, і як чисельні звернення закоханої в нього Міріам фігурує лише в хронологічно першій драмі циклу – поемі «Одержима», написаній 1901 року біля ліжка вмираючого С. Мержинського. Тільки в цій драмі Ісус Христос виступає текстовим персонажем (у I та II діях). Образ Месії доволі схематичний, хоч поетесі вдалося передати його психологічний стан перед відходом. Він усвідомлює марність зусиль у земному житті, адже навіть найближчі прихильники не розуміють сутності проповідованого ним учення. Вони сприймають його як Месію, як того, що виведе у царство Боже і їх, і весь іудейський народ, а він не Месія і навіть не пророк, він – **Учитель**. Проте, всупереч його бажанню, навіть учні і прихильники звертаються до нього частіше не так, як він хотів би (**Учителю**), а так, як вони його сприймають, – **Месія**. В «Одержимій» номінація **Месія** має 21 слововживання у мовній партії Міріам, 3 – в партіях інших героїв; номінація **Учитель** фіксується лише в діалогах Міріам з Месією – всього 9 раз, і звучить вона у відповідь на його повчання: *«Я вірю, що ти Божий син, Месіє, і всім, окрім мене, даси рятунок»* – *«Усім, крім тебе, жінко?»* – *«Ти сказав»*. – *«Я не сказав того»*. – *«Та я те чула. / Прости, учителю, я мушу йти»*.

Показово, що до образу Ісуса Леся Українка знову звертається аж після написання драм, в яких розкриває етапи утвердження переслідуваного християнства («В катакомбах», «Руфін і Прісцілла»). У поемах «На полі крові» та «Йоганна, жінка Хусова», створених через вісім років після «Одержимої», поетеса пропонує образ Ісуса як позатекстовий персонаж; він постає тут в сприйнятті та оцінці або тих, що його добре знали, – відомого Юди («На полі крові») та Йоганни, однієї з учениць-послідовниць Ісуса («Йоганна, жінка Хусова»), або тих, кому доводилось зустрічатись із ним, чути його промови чи бути свідками його чудодіянь – прочанин із Галілеї, Хуса, чоловік врятованої Ісусом Йоганни.

У драмі «На полі крові» номінація **Месія** використовується тричі: або в заперечному контексті (прочанин не вважає Юдиного учителя Месією і навіть сином Божим), або в іронічно-

зневажливо (обманутий в своїх надіях Юда спочатку бачить «на престолі Месію в образі того промовця», а потім в гурті учнів він спостерігає боротьбу за «перше місце побіля Месії»). На перший план у цій драмі виступає вже номінація **учитель**, бо з драми постає образ Юди-зрадника, який продав свого Учителя. І прочанин, і Юда називають Ісуса **учителем**, але по-різному: з повагою, як «великого чоловіка», – прочанин, з презирством, як «уцінений товар», – колишній купець Юда.

З драматичного етюдю «Йоганна, жінка Хусова» образ Ісуса постає дещо інакше: Йоганна не знаходить слів («що він для мене – висловить не сила»), щоб назвати Ісуса, настільки вона цінує й поважає його. Лише двічі, у стресових ситуаціях, жінка називає його **Учителем** (в епізоді з розлучним листом і в заключній сцені розпаду від безвиході). В оцінці Хуси Ісус постає як **пророк**. Ця лексема поєднується із прикметниковими епітетами зневажливого забарвлення на зразок *облесливий, проречистий* або ж із контекстуально оцінними займенниками *отой чи свій*; «*Се хто ж тебе навчив? Отой пророк?*»; «*Сього, либонь, ти теж навчилася в свого пророка...*». Інша номінація **тесля** виражає величезну соціальну прірву, яка розділяє Хусу, високого римського сановника у Галілеї, і пророка, ремісника з походження: «*назаретський тесля*». Номінація **тесля** у запитанні Хуси «*А де ж твій тесля?*» не тільки акумулює гнів нібито зрадженого чоловіка, у ній відбито і його зверхність, снобізм та фарисейство – риси, які важко прийняти його дружині Йоганні, змушеній повернутися додому після страти Вчителя.

Номінації **Месія**, **Учитель** відбивають еволюцію в поетичному розкритті образу Ісуса Христа. В «Одержимій» він ще **Месія**, помазаник Божий, посланий визволити юдейський народ із рабського ярма і привести в землю обітовану. Таким бачить його фанатично закохана Міріам, а також учні і всі, хто чув про нього: «*А хто ж то, дівчино, отой Месія?*», – запитує Міріам преторіанець, почувши про його воскресіння. І хоч Леся Українка ескізно показує сутність Ісуса («*Ні, для тебе / я не Месія. Ти мене не знаєш*»), проте у центрі цієї драми – не Ісус, а Міріам – прототип значної частини послідовниць Ісуса, що любили його і, на відміну від переляканих учнів-апостолів, залишилися вірними йому до кінця. Однак більшість з них не могли прийняти багатьох його заповідей і, зокрема, головної – «**Возлюби ближнього свого, як самого себе**».

«На полі крові» Леся Українка написала аж через вісім років після «Одержимої». Дія відбувається по страті Ісуса Христа. Головний персонаж – той самий Юда. Письменниця не ставить перед собою завдання розвінчати зрадника (це давно вже зроблено) – вона прагне психологічно переконливо розкрити причини зради одним із учнів свого Вчителя. Образ учителя розривається в діалозі прочанина з Юдою. Для прочанина, який знав і самого Ісуса, і його батьків, Ісус передусім учитель і взагалі великий чоловік, але аж ніяк не Месія і не Божий син. В діалозі-виправданні Юди через різні номінації Ісуса розкривається характер сприйняття та оцінки Ісуса учнем – від першої зустрічі з блискучим промовцем до останнього цілунку з ним. Спочатку Ісус – *солодкоголосий промовець* → син Божий → Месія, цар юдейський. Юда зачарований, він хоче потрапити у царство Боже із Месією і за це платить високу ціну – роздає бідним свої маєтності, лише у такий спосіб він може стати учнем Ісуса. Отже, нарешті Ісус став і його Вчителем, але згодом Юда розчаровується, і це влучно відбито у номінаціях драматургічного дискурсу: *«Учитель мав улюбленців між нами ...»* (тут помітна негативна конотація номінації *учитель*). Далі все йде по спадній: *промовець*, але облудний → цар, але *злочинець*, чи *голоті всій юдейській*. *Учитель* – не тільки не Месія, він навіть не збирається стати царем юдейським, його цілком влаштовує роль царя голоті. Тому Юда продає Вчителя, почувуючи себе обдуреним: *«А я ж обдерти дався / до нитки, до шага, – і що ж я мав? / Яку я втіху мав? За жebraками / носити торбу, хавтурки збирати, / попихачем їм бути ні за спасибі! / І що я чув за те? Якеє слово? / «Лукавий! Маловіре!»*. І це психологічно умотивовано всім ходом розвитку подій у сприйнятті їх Юдою і тим соціально-історичним контекстом епохи, сином якої був Юда: *«Так! Я продав! / А він мене ограбував / Ні, гірше! / Він одурив мене!»* З погляду Юди, син теслі (низький соціальний стан) не може зрозуміти ціни учнівства Юди. Логічно, яка ціна учнівства (роздані маєтності, надбані батьком і ним), така й ціна непотрібного вчителя – продаж, хоч і за невеликі, але за гроші.

Текстуальна інтерпретація основної концепції драми – причин Юдиного зрадництва, оперта на аналіз уживаних у творі номінацій Ісуса, виявляється, дещо перегукується з думкою відомого релігієзнавця і культуролога священника О. Менья. Цитуємо: «Ім'я цієї лю-

дини стало символом підлості та віроломства. Однак сумнівно, що Христос міг наблизити до себе моральну потвору, етично безнадійну людину. Драма Юди була пов'язана із втратою віри в Учителя, розчарування породило в ньому почуття озлоблення і штовхнуло на шлях зради. В кожному разі, вважати, що Юда керувався лише жадібністю, – означає неправомірно спрощувати євангельську трагедію» [Мень: 184].

Леся Українка також не спрощує Євангеліє й апокрифічні перекази, вона й сама вагається щодо розв'язки твору (у варіанті Юда завісився), однак у її інтерпретації найбільша кара для Юди – прощення Вчителя, адже не дано йому збагнути сутності проповідуваного Ісусом учення, одна з підвалин якого – акт прощення через милосердя і любов.

Показово, що в драматичному етюді «Йоганна, жінка Хусова» - на відміну від «На полі крові», де, крім базових **Учитель**, **Месія**, **пророк** використовуються й інші лексичні номінації й утворені на їх основі синтагматичні дескрипції Спасителя, а також 3 фразові («Він був такий, як всі» та под.) - вживання найменувань Ісуса зведено до мінімуму. У цьому також виявляється еволюція розкриття образу Спасителя. Для Йоганни Ісус – **Учитель**, і вона сприймає як святотатство обвинувачення Хуси у перелюбі з ним. Переконавшись, що чоловік ніколи її не зрозуміє, а отже, й не простить, вона просить у Хуси розлучного листа.

У цьому творі еволюція образу Ісуса простежується в протиставленні двох базових номінацій: **Учитель** (2 слововживання у мовній партії Йоганни в критичних для неї ситуаціях) та **пророк** (6 слововживань у мовній партії Хуси). Для чужих він **пророк** (на початку нової ери їх було багато, і їх часто сприймали як божевільних, бо віщували вони в екзальтації), а для учнів, вірних послідовників і послідовниць, – **Учитель**. Йоганна одна з таких вірних, і не вживає вона це ім'я всує, а лиш в стані розпачу, як-от, в кінцевому монолозі: *«Ой Господи! Чи, довго сеї муки? / Учителю! На що мене покинув? ... / Коли ж те царство Боже? Де ж воно? / Чи доживе душа моя до нього? ...»*

І можливо, не випадково заключним твором християнського циклу став «Адвокат Мартіан» (24.11.1911 р.), у якому письменниця дає позитивні образи усіх християн, особливо тих, що змушені бути «потайними». Адже, на відміну від драм «В катакомбах» та «Руфін і

Прісцілла», у цьому творі відсутня негативна оцінка служителів перших християн.

Отже, аналіз способів номінації особи Спасителя у драмах християнського циклу дає змогу зробити деякі узагальнення.

1. Леся Українка використовує три структурних типи номінацій Ісуса Христа – лексичні, синтагматичні та фразові. Найширше увесь репертуар дескрипцій виявляється у першій драмі циклу – поемі «Одержима».

2. Найменування Ісуса в християнських драмах виступають засобом сприйняття та оцінки особи Ісуса Христа в контексті відповідної йому епохи, зокрема це стосується передовсім таких лексичних номінацій (та утворених на їх основі синтагматичних), як *Месія, пророк, учитель*.

3. Зафіксовані номінації відбивають і різні етапи осмислення самою Лесею Українкою сутності істинного призначення Божого сина, який особистим прикладом та повчаннями-притчами утверджував милосердя, любов до ближнього – підвалини справжнього гуманізму.

4. Базовою номінацією Спасителя є лексема *Учитель*. «Той, хто прийняв за всіх нас муки хресні» прийшов на Землю, щоб навчити людей добру, щоб посіяти між ними зерна розуміння, милосердя, прощення й любові. Це рельєфно розкривається передовсім у таких творах циклу, як «На полі крові» та «Йоганна, жінка Хусова», де мистецьке розв'язання сутності призначення Ісуса Христа відбито і в протиставленні дескрипцій *Учитель – Месія, Учитель – пророк*.

5. Номінації Ісуса Христа виявляють важливу роль мовних дескрипцій особи в естетико-концептуальному розв'язанні проблеми християнства у творчому доробку Лесі Українки.

ЛІТЕРАТУРА

Арутюнова: Арутюнова Н. Д. Логико-коммуникативная функция и значение слова // Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. – М.: Языки русской культуры, 1999. – С. 1-94.

Кримський: Кримський Агатангел. Твори в п'яти томах, т. 2. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 680-695.

Українка: Леся Українка. Зібрання творів у дванадцяти томах: Т. 12. Листи (1903-1913). – К.: Наук. думка, 1979. – 697 с.

Мень: Мень Александр. История религии: В поисках пути, Истины и Жизни. Кн. I. – М.: Форум, 1998. – 215 с.

Справочник: Справочник личных имен народов РСФСР. – М.: Русский язык, 1989. – 655 с.

Lyudmyla Parkhonyuk. Ways of the Image Nomination in the Fiction Discourse (on the material of the Christian Cycle plays by Lesia Ukrainka).

The article deals with the analysis of the three types of nomination of Jesus Christ in Lesya Ukrainka's dramatic poems. They are lexical, syntagmatic and phrasal types of nomination. The author characterizes it's structural features.

Key words: nomination, description, structural type of nomination, lexical nomination, syntagmatic nomination, phrasal nomination.

УДК 81.271.1

Олександра Данилюк (Тернопіль)

**АСОЦІАТИВНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК ОДИН З
МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕЗАУРУСНОГО РІВНЯ
МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА**

У статті проаналізовано результати вільного асоціативного експерименту, проведеного для виявлення специфіки тезаурусного рівня мовної особистості майбутнього педагога. Встановлено ядерні асоціати, які репрезентують інваріантну частину індивідуальної та загальної картини світу.

Ключові слова: мовна особистість, тезаурусний рівень у моделі мовної особистості, асоціативний експеримент, слова-стимули, ядерні асоціати.

Кожна особистість – «власник» неповторної мовної картини світу. Всесвіт як всеосяжний континуум є для людини об'єктом постійного пізнання. Водночас світ – «це й сама людина, коли йдеться